

A magyar könyvtári rendszer fejlesztésének stratégiája*

A tanulmány rendszerfejlesztési, illetve stratégiameghatározási javaslata három alapvető feltételből indul ki: az országban adott egy viszonylag jól működő könyvtári szervezet; a szakmai fejlődést egyértelműen a globális számítógépes hálózat és vele összefüggésben az elektronikus és virtuális könyvtár kialakulása határozza meg; végül az, hogy a rendszer hagyományos finanszírozása nem tartható fenn.

Bevezető

A stratégia annak megfogalmazása, hogy egy rendszert miként akarunk jelenlegi állapotából egy kívánt állapotba átvinni. Rendszerelméleti szempontból a *végállapotot* vagy kimenetet meghatározzák a *bemeneti* vagy *környezeti* paraméterek és a *rendszer* maga. Elemzésünk során tehát ezt a három elemet vesszük figyelembe.

Mivel a stratégia célja a könyvtári rendszer átvitele az információs társadalom körülményei közé, e követelmények megfogalmazása után a bemeneti vagy környezeti feltételek vizsgálatával és figyelembevételével a rendszer meghatározására kell törekednünk.

A kimeneti vagy célállapot elérésével kapcsolatban le kell szögezni, hogy:

1. A könyvtár történelmi képződmény, kialakulásától kezdve változik.
2. A könyvtáros hivatás – s ez joggal van így – igazi szakma, és fontos feladatokat lát el.
3. A könyvtár funkcióját a társadalmi igény szabja meg.
4. A könyvtárnak a társadalmi érdekérvényesítésben jelenleg meglehetősen alárendelt szerepe van.

Elmondható ezért: a világban zajló változások a KÖNYV-TÁR funkcióját többször módosították, illetve fogják módosítani. Nemrég ISMERET (tudás, információ) -TÁR-rá vált, majd ISMERET - KÖZVETÍTŐ-vé (mediátorra) fog válni.

Ez utóbbi megállapítással kapcsolatban feltehető a kérdés: miért járnak az emberek könyvtárba, miért akarnak ismeretekhez jutni? A válasz:

- Saját kezügyükben, fejükben lévő ismeretállományukat akarják gyarapítani. Közérthetően: tanulnak.
- Mindennapi életük, szakmai munkájuk során, az állandóan előálló döntési helyzetben – az

optimális – döntéshez, cselekvéshez ismeretekre van szükségük.

- Pihenni, szórakozni szeretnének, időnként pótcselekvés elégti ki őket.

Ezeknek az egyéni és társadalmi igényeknek kielégítése a könyvtár *feladata*.

A KÖNYV → ISMERET módosulás nemcsak azt jelenti, hogy a hagyományos könyv és folyóirat helyett más hordozók és más dokumentumtípusok** is megjelentek a könyvtárban, hanem azt, hogy az olvasó nem dokumentumot kér, hanem kérdez, valamit tudni akar.

A TÁR → KÖZVETÍTŐ változás pedig annak a lehetőségnek a kiszélesedését jelenti, hogy a könyvtár gyorsabban és nagyobb mennyiségben képes saját állományán túl, bárholnan közvetíteni a kívánt dokumentumot.

A könyvtár szerepének meghatározásához idézzük a hazánkban is ismert *Ching-chih Chen* asszony egyik cikkének összefoglalóját:

„Az elmúlt évek gyors technológiai fejlődése – különösen a távközlés, a multimédia és a digitális technológiák területén – alapvetően megváltoztatta mindazt, ahogyan előállítjuk, összegyűjtjük, megszervezzük, továbbadjuk és terjesztjük, elosztjuk és felhasználjuk az információt. A változások nagymértékben kibővítették lehetőségeinket a gyors és hatékony információhozáféréshez. Nyilvánvaló, hogy ezek jelentős hatást gyakoroltak a könyvtárak minden típusának mai szerepére.

A történelem során a könyvtárak átalakultak a kincsek és információs erőforrások évszázados tárolóhelyeiből dinamikus információs központokká. Mégis, e

* A Művelődési és Köznevelési Minisztérium Kulturális Örökség Főosztálya által meghirdetett pályázatra készített pályamunka lektorált változata.

** *Dokumentum* a továbbiakban bármiféle, a könyvtár által gyűjtött és szolgáltatott (nyomtatott, elektronikus, képi, mozgóképi, hang- stb.) anyagot értünk.

könyvtárak jelenlegi helyzetükön messze túl fognak lépni a »virtuális« tartományba. Minden könyvtárban benne van a lehetőség, hogy dinamikus és agresszív információszolgáltatója legyen a létező multimédia információforrásoknak, valamint hogy a globális információs hálózat hatékony csomópontjává váljék, amely hozzáférést biztosít minden igényelt globális információhoz."

Tagadhatatlan, hogy ez a könyvtári jövőkép a hagyományosan szakirodalmi ellátásnak nevezett funkcióból indul ki, és az ismeretek (tudás) átadását tekinti a XXI. századi könyvtár fő feladatának. Így kihangsúlyozza a könyvtár közművelődési (tanulási) és szakismeret-közvetítő funkcióját, szemben a harmadik könyvtárhasználati igényvel, a szórakozási, pihenési célú olvasással. (Mindannak tudatában, hogy ez a három funkció nem választható el teljesen egymástól.)

A tanulmány elkészítésére felajánlott rövid idő nem teszi lehetővé, hogy a stratégia indokló részének minden elemét kellő részletezéssel kifejtsük. Ezért a következőkben csupán a stratégia téziseit írjuk le, és hivatkozunk az elmúlt időszakban megjelent tanulmányokra, dokumentumokra.

A jövő trendjei, azaz a könyvtári rendszert meghatározó erővonalak

1. A következő 10-20 évben tovább folytatódik az informatika és a távközlés technikai eszközeinek fejlődése. Ennek következtében és függvényében dinamikus fejlődik a *globális elektronikus/digitális könyvtári rendszer*. Hangsúlyozni kell a rendszer szót, amelyet az infrastruktúra hálózati jellege korántsem csak lehetővé, hanem kimondottan kötelezővé tesz.

2. A következő két évtizedet (és valószínűleg a továbbiakat is) a hagyományos és az elektronikus könyvtár együttélése jellemzi majd, miközben az *elektronikus állomány egyre növekvő szerephez jut* benne.

3. Az elektronizálás következtében kialakul a szerzők, kiadók, könyvtárak és az „olvasók” újfajta kapcsolatrendszere. Ebben a könyvtárak hagyományos szerepe megváltozik. A dokumentumok tárolása és az olvasó számára átadása helyett legfőbb feladatuk az *ismeretközvetítésre* módosul.

4. A legfontosabb változás, hogy a primer dokumentumok tárolásának súlya – akár papírhordozón, akár elektronikus formában léteznek – csökken, a könyvtár a kérésre valós (azaz az olvasó számára *elfogadható*) idő alatt megszerzi, és átadja a dokumentumot.

A jelenlegi magyar könyvtári rendszer néhány jellemzője

1. A rendszer struktúráját tekintve négyes tagoltságú:

- a) országos hatókörű nagykönyvtárak speciális szakmai feladatokkal,
- b) felsőoktatási könyvtárak,
- c) megyei könyvtárak regionális feladatokkal,
- d) lokális vagy szakmai helyi könyvtárak.

Ebben a szerkezetben azonban jelentős átjárás van, pl. a nagykönyvtárak használói között is nagy számban képviseltetik magukat a felsőoktatás hallgatói.

2. Ez a rendszer az elmúlt időszakban – mondhatni – jól működött, képes volt kielégíteni a tradicionális igényeket, és koncepcionális elképzeléseiben lépést tartott a nemzetközi fejlődéssel, bár állománygyarapítási és technológiafejlesztési lehetőségei lényegesen szerényebbek voltak, mint a fejlett országokban.

3. Világszerte, Magyarországon pedig kifejezetten az a helyzet, hogy a könyvtárakra jutó társadalmi ráfordítás ma már a jelenlegi szinten sem tudja kielégíteni a könyvtári rendszer hagyományos igényeit, más szavakkal a fenntartói támogatások abszolút és relatív értelemben egyaránt csökkennek.

4. A rendkívül dinamikus fejlődő számítógépes világhálózat részeként a magyar alrendszernek nincs miért szégyenkeznie. Az elmúlt tíz esztendőben az IIF, majd NIIF program keretében a magyar kutatási, felsőoktatási és közművelődési szféra hálózati hozzáféréseinek és szolgáltatásainak fejlesztése-fejlődése a legsikeresebb hazai projektek közé tartozik. Ennek kihasználása a magyar könyvtár- és tájékoztatásügyben kötelező.

Stratégiai célok

A kiinduló állapotot és a figyelembe veendő környezeti változásokat a végsőig minimalizálva a következő három tételből indulunk ki:

1. Adott egy történelmileg kialakult könyvtári rendszer.

E tétel két szempontból jelentős:

- egyrészt nem javasolható az országos szakkönyvtárak és információs központok szétverésével, megszüntetésével egyfajta centralizált, egyközpontú tároló-kölcsönző intézmény felépítése, ehelyett a szakterületek szerint osztott hálózatot kell továbbfejleszteni;
- másrészt a meglévő megyei könyvtári struktúra jó lehetőséget ad egy háromszintes rendszerben a közvetítő könyvtári funkció elő-

nyeinek kihasználására, továbbá a közművelődési és szakinformációs funkciók közös kezelésére.

2. A szakmai fejlődést egyértelműen meghatározza az elektronizáció, a számítás- és kommunikációtechnika fejlődése, a globális, elektronikus (vagy digitális) és virtuális könyvtár kialakulása.

E tétel két feltételezést is magába foglal:

- a jövőben a papíralapú dokumentumok mellett növekvő mértékben elektronikus dokumentumokat kezel a könyvtár;
- a jövőben a hálózati hozzáférés felváltja az eddigi könyvtárközi kölcsönzés gyakorlatát.

Az elektronikus könyvtár térhódítása azt is jelenti, hogy *a hagyományos könyvre, folyóíratra épülő könyvtár tartalom és szolgáltatás sokhordozós-multimédiás dokumentum- és információszolgáltatássá változik.*

Az elektronikus, számítógépes hálózatokon működő könyvtári rendszer néhány kiemelt jellemzője és fejlesztési feladatai

Az elektronikus könyvtár a felhasználó számára különböző helyeken tárolt és hálózatba kapcsolt számítógépekkel elérhető dokumentumok gyűjteménye. A helyet elektronikus repozitóriumnak is nevezik. (Mégkülönböztetés végett a saját könyvtárban tárolt dokumentumokat nevezhetjük digitális, a hálózaton elérhetőket pedig virtuális könyvtárnak/gyűjteménynek, bár jelenleg még nincs egységes terminológia.)

Az elektronikus könyvtárak fejlesztésének és létrehozásának szakmai kérdései jelenleg a kutatás közepontjában állnak. (Az Egyesült Államok nagy egyetemi konzorciumot alkottak a különböző problémák megoldására, Nagy-Britanniában számos program foglalkozik a megoldandó feladatokkal, az Európai Unió közös fejlesztési programjainak is vannak vonatkozó részfeladatai.)

Az elektronikus könyvtárak szervezése és irányítása részben hasonló feladatokból áll, mint a hagyományos könyvtáré. Mind ezek, mind a virtuális könyvtárak kezelése továbbra is szükségessé teszi a könyvtáros-informatikusi közvetítői szakma részvételét és munkáját.

Az állománygyarapítás és -tárolás legfontosabb kérdései

Elektronikus könyvtárból sok lesz, bár a nyomtatott dokumentumok tárolási szokásaival szemben jóval kisebb lesz körükben a redundancia. A repozitóriumok számát és a helyben tárolt dokumentumok mennyiségét a használat gyakorisága, illetve a forgalmi kapacitás, valamint a költségek optimalizálása fogja megszabni. Így az állományfejlesztés – a bonyolultabb összefüggések miatt – a jelenleginél is nagyobb gondosságot igényel. A feladatot nehezíti, hogy hasonlóan mérlegelni kell a beszerzésre vonatkozóan ugyanazon dokumentum nyomtatott és elektronikus változatát.

Míg a digitális – a helyben tárolt – könyvtári anyag menedzselése a nyomtatott dokumentumokhoz hasonló módszerekkel történhet, a virtuális állomány kezelése új feladatokat jelent. Mivel az ilyen dokumentumok kontrollja kívül esik az adott könyvtár hatókörén, csupán az *előszelektáció és a lelőhelyek, illetve a virtuális dokumentumok folyamatos ellenőrzése* adhat biztonságot elérhetőségük és hitelességük tekintetében.

Az elektronikus tárolás is felvet megoldandó feladatokat. Ilyenek a biztonsági másolatok készítése és elhelyezése; a tárolási lépcsők (staging) kialakítása, azaz a gyakrabban használt dokumentumok gyors tárolókra, a ritkábban használtaké hosszabb hozzáférési idejű háttértárolókra való elhelyezése; az állományvédelem megszervezése, és ennek keretében a kötelező frissítések adminisztratív szabályozása.

A virtuális dokumentumok számára – a hálózati terhelés csökkentése céljából – figyelembe kell venni a közbülső tárolás (caching) módszerét.

A hozzáférés megszervezése

A fejlődés időszakában a hozzáférés és használat eszközei nagy bőségben vannak jelen. Nyilvánvaló, hogy lezajlik egy szabványosítási és üledési folyamat, és kiválasztódnak az életképes hardver-, szoftver- és módszertani (jelölésmód, bibliográfiai leírás stb.) eszközök. Ellentétben a nyomtatott dokumentumokkal, a hálózati hozzáférés lehetővé teszi a dokumentumok részre bontását (granularitás), ami a hálózati terhelést képes csökkenteni.

A fejlesztés lényeges feladata a katalogizálás, mert a hálózat eddigi természetes fejlődésében ezzel alig törődtek. A könyvtári világ szigorú módszereit és a nyomtatott dokumentumok esetében kézben tartott gyakorlatát át kell vinni az elektronikus dokumentumok új körülményei közé.

A hagyományos kezelésnél összetettebb feladatot képeznek az olyan jogi és pénzügyi kérdések, mint a szellemi jogok védelme, a használati korlátozások betartatása, az adatintegritás biztosítása, a használatához fűződő díjak elszámolása, a személyiségi jogok tiszteletben tartása.

3. Az államháztartási reform keretében meg kell teremteni az ismeretközvetítés biztonságos finanszírozási hátterét, úgy, hogy a közfeladatait csökkenteni kívánó állam kivonulása ne jelentse a rendszer összeomlását.

A könyvtári rendszer többszörös szorításban él. Az általános recesszió és költségvetési megszorítás többszörösen sújtja az érdekvégyesítés szempontjából amúgy is hátrányos helyzetű szakmát. Noha mindig elhangzik, hogy a könyvtárak fenntartása állami feladat, de arra már ritkán vállalkozik bárki, hogy meghatározza, mit értünk a feladaton. Sem a szakma, sem az államot, önkormányzatot képviselő fenntartó intézmény. A szakma, ha kitekint a világba, akkor érezheti, hogy a gazdagabb államokban sem tudják finanszírozni az ellátás meglévő szintjét, ezért mindenki érzi, hogy valaminek történnie kell. Kiindulópontunk tehát arra utal, hogy olyan átmenet kidolgozása a lényeges,

amely a társadalmi finanszírozás relatív visszavonulását olyan feltételek mellett teszi lehetővé, amely fokozatosan bekapcsolja a gazdasági szférát, és a teherviselőbbé változó egyént a szolgáltatások fenntartásába.

Az elmondottak alapján a célállapot, tehát egy korszerű, tartósan működőképes könyvtári és információs rendszer kialakításához a következő stratégia ajánlható:

1. A jelenlegi könyvtárak bázisán egy jogi szabályozással megerősített, egyedeinek szerződéses kooperatív kapcsolatára építő *ismeretközvetítő könyvtári rendszert* kell kialakítani, amelynek résztvevői korszerű hozzáfértést biztosítanak a hazai és külföldi információforrásokhoz egyaránt. Ezt azt is jelenti, hogy a könyvtári rendszert és az országos szakirodalmi információs rendszert integrálni kell.

2. Kooperatív módon és szerződéses kapcsolatokkal megerősítve, a nemzeti könyvtár – az OSZK – *primus inter pares* helyzetét elismerve (és annak hungarikagyűjtő funkcióját nem érintve), elsősorban az országos feladatkörű szakkönyvtárakra és információs központokra támaszkodva, de ha szakmai szempontból szükséges, akkor más, elsősorban az egyetemi központi könyvtárakat is bevonva/kijelölve, továbbá számításba véve a NIF központi számítógépét is, *létre kell hozni egy hálózatot (mind szervezési, mind technikai értelemben)*, amelynek intézményei

- a) az adott szakterület elektronikus és hagyományos repozitóriumát fenntartják és fejlesztik (tároló funkció);
- b) ellátják az országos közvetítői funkciót (dokumentumellátó funkció, access library);
- c) szakterületi információs tevékenységet folytatnak, amelynek elsődleges, de nem kizárólagos funkciója a szakterület irodalmának feltárása és/vagy tájékoztató rendszerének működtetése.

A központi könyvtárak a szakterületi adottságoknak megfelelően építenek és működtetnek, kapcsolnak be adatbázisokat, hálózati szolgáltatásokat és speciális dokumentumállományokat saját szolgáltatásaikba. A tárolandó és másoktól beszerzendő dokumentumok arányát döntően a saját igénybevétel gyakorisága, illetve az ebből eredő költségmegtérülések szabják meg. Az átmeneti periódusban a távoli dokumentum elérési ideje és megbízhatósága is szempont lehet.

3. A megyei (vagy kisebb számban regionális) könyvtárak *közművelődési* tekintetben a központi (szak)könyvtárakhoz hasonló szerepet játszanak, ismeret- és dokumentumközvetítő funkciójukat egyaránt erősíteni kell. Fontos, hogy a megyei/regionális könyvtár hatékony *közvetítő* legyen a helyi közművelődési (nyilvános) könyvtárak és az országos szakkönyvtárak között. Ebből következően a könyvtári rendszer középső szintjének

közművelődési és szaktájékoztatói funkciója is van. A közvetítő könyvtárak köréhez az igényeknek és az adottságoknak megfelelően felsőoktatási, kutatóintézeti, városi könyvtárak is csatlakozhatnak.

4. A helyi könyvtárak a hálózat alapszintjét képezik. Közművelődési feladataik mellett a szakinformációs rendszer végállomásai. Ezért a jogi szabályozásnak elő kell írnia, hogy az önkormányzatok kötelesek egy településen legalább egy közkönyvtárat fenntartani. Esetenként ez a könyvtár közös lehet az iskolai vagy más szervezeti könyvtárral, de ez szükségmegoldásnak tekintendő, mert így a könyvtár kevésbé láthatja el a helyi információs centrum funkcióját (pl. a helyi vállalkozók számára szükséges információk beszerzését).

5. Az országos ellátást úgy kell megszervezni, hogy az az igénybevevő oldaláról a teljes hazai dokumentumvagyont egyetlen gyűjteményének legyen tekinthető. Meg kell valósítani az országos osztott katalogizálási rendszert.

6. A szerzői jogok tiszteletben tartásával és megfelelő számítógépes díjbeszedő és klíringrendszer kialakításával fokozatosan oda kell jutni, hogy a Magyarországon megjelenő dokumentumok elektronikus formában is elérhetőek legyenek.

7. A hazai előállítású dokumentumok kötelepéldány-rendszerét megújított formában fenn kell tartani. A cél az, hogy szakdokumentumból az országos és egyetemi könyvtárak, közművelődési dokumentumokból pedig a megyei/regionális könyvtárak folyamatos ellátásban részesüljenek. Ugyanakkor olyan pénzügyi szabályozást kell létrehozni, hogy megfelelő adójóváírás vagy más pénzügyi konstrukció lehetőségével a könyv-, folyóirat-, CD-ROM-, video- stb. kiadók miatt ne érje hátrány. A cél nem az állami tehervállalás lefaragása, hanem hogy a hazai dokumentumoknak az integrált ellátó rendszer számára való beszerzési feladata kikerüljön az állami köteleességek közül.

8. Az elektronikus könyvtár jelenleg az intenzív fejlődés fázisában van. Számos szakmai és menedzsmentkérdés még nem vagy nem jól megoldott. Ezért ösztönözni kell a hazai könyvtáros szakmát a nemzetközi fejlesztési munkákban való részvételre, illetve az eredmények és a szabványokra való eljárások gyors hazai adaptálására.

9. A finanszírozást illetően nem látszik fenntarthatónak az a tradicionális alapelv, hogy a könyvtári szolgáltatások ingyenesek, és azok költségei az államot terhelik. Ma már a nem pontosan meghatározott ún. *alapellátás* állami finanszírozása is alig elfogadható színvonalat tesz lehetővé.

Az alapelv a *hámas finanszírozás* legyen, azaz a fenntartást és fejlesztést a *fenntartó* intézmény, a könyvtárt körülvevő *társadalmi-gazdasági közeg* és a *használó* biztosítsa. A „könyvtárat körülvevő

gazdasági közeg" kifejezésen azt értjük, hogy a finanszírozásba be kell vonni a központi szakkönyvtárak és a felsőoktatási könyvtárak esetében a szakmai kötődésű reálszférát (pl. az ipari vagy mezőgazdasági termelővállalatokat, humán könyvtárak esetében a szórakoztatóipart, megyei és helyi könyvtárak esetében a regionális szolgáltatóipart), amely alkalmas jogi és pénzügyi szabályozás mellett akár az alapfinanszírozás felét is átveheti. A nonprofit közalapítványok vagy szervezetek létesítése itt is előremutató lehet, ám ehhez meg kell várnia a még csak tervezett nonprofit törvényt. Az alapítványi forma hátránya az, hogy elvileg az adomány jellegű támogatásért nem járhat viszonzás, ugyanakkor a privát szféra hozzájárulási hajlandóságát fokozná, ha támogatása fejében a könyvtári szolgáltatásokat kedvezményesen vehetné igénybe. Meggondolandó az is, hogy az említett szektorok közös szervezetei (kamarák, MTESZ stb.) maguk is csatlakozzanak a fenntartókhoz.

Az „ingyenes” könyvtárhasználat elvét megszüntetve fokozatosan emelni kell az alapszolgáltatások térítési díját is – lehetővé, illetve kötelezővé téve a tanulók és a nyugdíjasok kedvezményes, esetenként ingyenes hozzáférést. Mindenképpen a térítéses kategóriába kell tartozzék a szórakoztató dokumentumok használata (Petőfi nem, a múlt hónapban megjelent lektűr igen), valamint azon értéknövelt szolgáltatások igénybevétele, amelyek előállítására a könyvtár számára is költséget jelentett. Ebben az esetben megfontolandó a könyvtáros konzultációs idejének, és a könyvtáron kívüli szolgáltatások közvetlen költségeinek (posta, távközlés) térítéshez kötése is.

Az áttérés során néhány alapelvet azonban be kell tartani.

- Meg kell határozni, hogy az adott könyvtári rendszerben mi a költségvetési, illetve önkormányzati finanszírozás minimuma (és átlagos szintje). Ebből a célból országos átvilágítást kellene végezni, viszonylag részletezve a költségstruktúrát (személyi, működési és állománygyarapítási költségek), és a hozzá kapcsolódó feladatellátást.
- Minden fenntartónak a könyvtárosok szakmai szervezeteivel közösen meg kell határozni az általa vállalt szolgáltatásokat.
- A finanszírozást nem forintalapon, hanem a vállalt szolgáltatások költségeihez kell kötni, mert csak így kerülhető el az infláció, és – külföldi dokumentumok beszerzése esetén – a forintleértékelés ellehetetlenítő hatása.
- A rendszeres működés szempontjából lényegesnek látszik az OSZIR előzetes rendszerterv 3.5 alpontjának végrehajtása, azaz a kiemelt könyvtárak vezetőiből álló tanács vagy

más intézmény koordináló szerepének megszervezése.

Végül tudomásul kell venni azt, hogy az elektronikus könyvtári rendszer – legalábbis a fejlesztési fázisban – többletköltségekkel jár, és fenntartása sem lesz ingyenes, mert az elektronikus dokumentum is pénzbe kerül, és feldolgozására ugyanúgy munkát kell fordítani, mint nyomtatott elődeire. Ezért a NIIF program keretében – amely az elmúlt évtizedben eredményesen fejlesztette az elektronikus könyvtár infrastruktúráját, és jelentős része volt annak tartalmi fejlődésében is – a jövőben is megfelelő fejlesztési forrásokat kell létesíteni a stratégiai célok elérése érdekében.

10. Jogi megfontolások, azaz a könyvtári törvény. Miután a könyvtári törvény előkészítése, szakmai megalapozása már elkezdődött, és elvi megfontolások is napvilágot láttak vele kapcsolatban, *Papp István* pedig a *Könyvtári Figyelő* 1995. 4. számában a lényeges kérdéseket töviről-hegyire elemezte, csak néhány, a vázolt stratégiával összefüggő kérdésre térünk ki.

- Egyetérthetünk azzal, hogy az „új könyvtári törvényt szerződésnek is felfoghatjuk a társadalom és a szakma között, amely szabályozza a társadalom és a könyvtári szolgáltatások viszonyrendszerét. A társadalom meghatározza a könyvtári rendszertől elvárt feladatokat, s ezekhez hozzárendeli a teljesítésükhöz szükséges erőforrásokat”. Éppen ez a hozzárendelés lesz a rendszer működőképességének legnagyobb problémája, tehát ha a vázolt finanszírozást meg akarjuk valósítani, akkor azt jogi szabályozással is körül kell bástyázni.
- A törvényben a közpénzekből támogatott és/vagy közfeladatot ellátó nyilvános könyvtárakról és azok rendszeréről kell határozni. A megfogalmazott stratégia egyértelműen rendszerben gondolkodik, bár annak egyes elemei döntően más és más szakmai vagy helyi közösségeket elégítenek ki.
- Valószínűleg fel kell számolnunk azt a tabut, hogy a „könyvtári ellátás az alapvető állampolgári jogok gyakorlásának feltétele és eszköze”-ként alapvetően ingyenes legyen. A törvénynek csupán a rendszerbéli szabad hozzáférést kell biztosítani, lehetőleg helyben és elfogadható idő alatt.
- Korábban említettük, hogy az elektronikus könyvtár többféle, még egészen ki nem jegecesedett tematikájú nemzetközi jogi szabályozást igényel. Enélkül a hazai szabályozás sem képzelhető el. Ugyanígy az üzleti szféra és a könyvtári rendszer kapcsolatának szabályozását is el kell végezni.

Irodalom

- BAKONYI G.: Könyvtár és/vagy elektronikus könyvtár. = Könyvtári Figyelő, (40) 4. köt. 4. sz. 1994. p. 522–535.
- CHEN, Ching-eh: Information superhighway and the digital global library: realities and challenges. = Microcomputers for Information Management, 11. köt. 3. sz. 1994. p. 143–155.

- GRAHAM, P.: Requirements for the digital research library. = <http://www.nlc-bnc.ca/documents/libraries/net/drc.htm> ; <http://aultris.rutgers.edu/texts/DRC.html>.
- LAGOZE, C.: A secure repository design for digital libraries. = D-Lib Magazine, 1995. december. <http://www.dlib.org/dlib/december95/12lagoze.html>.
- MACKENZIE OWEN, J. S.: Knowledge models for Networked Library Services. A conceptual analysis of knowledge mediation. Version 2.1. November 1995 NBBI. = <http://www.nbbi.nl> ; mackenzie.owen@nbbi.nl.
- OSZIR, Előzetes rendszerterv az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer megvalósítására. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1994. március-májusi különszám, 106 p.
- PAPP I.: Az új könyvtári törvény előkészületeinek újabb szakasza. = Könyvtári Figyelő, (41) 5. köt. 4. sz. 1995. p. 567-584.
- SCHATZ, B. et al.: Federating repositories of scientific literature: the Illinois Digital Library Project. <http://www.grainger.uiuc.edu/dli/ieecomp.htm>. Előzetes a IEEE Computer 1996. májusi számából.
- SKALICZKI J.: A közművelődési könyvtárak jövőjéről. = Könyvtári Figyelő, (41) 5. köt. 3. sz. 1995. p. 393-399.
- ZSIDAI J.: Javaslat a magyar könyvtári szervezett átalakítására és a költséggazdálkodás racionalizálására (valamint a válaszok). = Könyvtári Figyelő, (42) 6. köt. 1. sz. 1996. p. 30-80.

Beérkezett: 1996. VII. 8-án.

Termékeink és tudásunk segítségével Önnek biztos helye lesz a könyvtári automatizáció jövőjében.

Könyvtárak százait automatizáltuk Európában 1984 óta. Mint fővállalkozók szereztünk tapasztalatokat a vonalkód-leolvasók, a katalógusok retrokonverziója, az információs adatbázisok és a multimédiás alkalmazások területén. Termékskálánk kiterjed a virtuális könyvtár minden feladatára. Hasznosítsa Ön is a nemzetközi versenyben elért előnyünket!

„A JÖVŐ KÖNYVTÁRI TECHNOLÓGIÁJA”

Dynix GmbH
Command Library Systems

MDIS
McDONNELL INFORMATION SYSTEMS

DYNIX GmbH Deutschland
Große Elbstraße 143a 22767 Hamburg
Telefon: (0 40) 30 68 48-0, Telefax: (0 40) 38 13 51, e-mail: desk@de.dynix.com

Dynix-képviseletek a világon:

Anglia • Ausztrália • Ausztria • Franciaország • Hollandia • Kanada • Németország • Írország • Mexikó • Új-Zéland • USA